

Η ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΑ, ΑΥΡΙΟ

Της Μαρίας Βραχλιώτου (Βιβλιοθηκονόμος στο ΤΕΙ Κρήτης- Πρόεδρος του ΠΕΤ Κρήτης).

Η μοναδική λαϊκή βιβλιοθήκη του Ηρακλείου, γνωστή ως Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές λαϊκές βιβλιοθήκες στον ελληνικό χώρο. Η σπουδαιότητά της έγκειται στην μεγάλης ιστορικής αξίας συλλογή της, που καλύπτει ένα ευρύ θεματικό και ιστορικό φάσμα, αλλά και στην πολύπαθη ιστορία της. Το όνομά της το υιοθέτησε από τον Δημήτριο Βικέλα, έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του ελληνικού πνεύματος κατά το δεύτερο μισό του 19ου αι. Γεννημένος στη Σύρο και με καταγωγή από τη Βέροια της Μακεδονίας, ο Βικέλας έζησε σε μια κοσμοπολίτικη οικογένεια, η οποία ανάλογα με τα εμπορικά της συμφέροντα άλλαζε τόπο κατοικίας: από την Κωνσταντινούπολη, στην Οδυσσό, στη Σύρο, στο Τριέστι και τέλος στο Λονδίνο.

Από χρονολογικής απόψεως, η ύπαρξη της Δημοτικής Βιβλιοθήκης του Ηρακλείου ξεκινά στις 18 Ιουλίου το 1908, οπότε και έλαβε χώρα το τότε Δημοτικό Συμβούλιο Ηρακλείου με Πρόεδρο τον Αριστείδη Στεργιάδη. Εκεί ανακοινώθηκε για πρώτη φορά, η δωρεά της συλλογής του Δημητρίου Βικέλα στο Δήμο. Με την αποδοχή του κληροδοτήματος όμως, ξεκινά και το πρόβλημα στέγασης της Βικελαίας που επρόκειτο να την ταλανίσει στη συνέχεια, για έναν ολόκληρο αιώνα.

Η ΣΥΛΛΟΓΗ

Την αρχική συλλογή της Βικελαίας αποτέλεσαν τα 4730 βιβλία ανεκτίμητης αξίας και ποικίλου περιεχομένου, τα οποία δώρισε ο Βικέλας και που για ενάμισι περίπου χρόνο, παρέμειναν πρόχειρα αποθηκευμένα σε κούτες. Ο αρχικός τόπος φύλαξης των βιβλίων ήταν το ισόγειο του πρώην νομαρχιακού συγκροτήματος. Εκεί, όπως αναφέρει ο πρόεδρος του τότε δημοτικού συμβουλίου: «Τα παραχωρηθέντα δωμάτια ήταν ανήλια και υγρά και ήρξατο να είναι καταφανής η εκ της υγρασίας βλάβη των βιβλίων».

Στις 4 Μαρτίου του 1910, η μόνιμη επιτροπή αποφασίζει να ονομαστεί επισήμως η βιβλιοθήκη «ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ» προς τιμήν του

δωρητού της και δημιουργείται η στρογγυλή της σφραγίδα που έχει γύρω σε κύκλο αυτόν τον τίτλο και στο κέντρο το έτος 1910 και έναν πυρσό. Η ίδρυση της Βικελαίας Βιβλιοθήκης προκάλεσε το ενδιαφέρον των ανθρώπων των γραμμάτων και θέλησαν να την πλουτίσουν δωρίζοντας σε αυτή τις ατομικές τους βιβλιοθήκες.

Πολύ σημαντική υπήρξε η δωρεά του Ιωάννη Λυμπρίτη, που ήταν και ο πρώτος από τους δωρητές μετά τον Βικέλα και ο οποίος με τη διαθήκη του άφησε στη Βικελαία Βιβλιοθήκη 1670 τόμους βιβλίων. Σε αυτούς συγκαταλέγεται και μια πλήρης σειρά των αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, από τις πολύτιμες εκδόσεις της Λειψίας. Από τους άλλους δωρητές θα πρέπει να αναφερθεί και η συλλογή βιβλίων του Γιώργου και της Μαρώς Σεφέρη. Πρόκειται για 5.500 τίτλους βιβλίων και 300 τίτλων περιοδικών ποικίλου περιεχομένου. Πολύ αξιόλογη είναι και η δωρεά της βιβλιοθήκης του Ανδρέα Λυσιμάχου Καλοκαιρινού, αποτελούμενη από 1000 τόμους σπουδαίων και καλά συντηρημένων βιβλίων, δωρεά που πραγματοποιήθηκε χάρις στο ενδιαφέρον του Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού. Τέλος, κάποιες από τις αξιόλογες δωρεές είναι του Μάρκου Αυγέρη και της Έλλης Αλεξίου, 2.800 τόμοι. Του γνωστού γλωσσολόγου Γεωργίου Παγκάλου, του Γεωργίου Ανεμογιάννη, 1508 τόμοι, του γιατρού Απολλόδωρου Μελισσειδη, 515 τόμοι, του δικηγόρου Νίκανδρου Φρουδαράκη, του Αρχ Χατζηδάκη και πολλών άλλων. Πολύ σημαντική θέση στη Βικελαία κατέχει και η συλλογή με τα Παλαίτυπα. Πρόκειται για 200 περίπου βιβλία αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, λεξικά, βιβλία μαθηματικών-γεωγραφίας κ.ά. τα οποία προήλθαν από τις δωρεές του Βικέλα και του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Ηρακλείου. Το παλαιότερο από αυτά χρονολογείται το 1498.

ΑΡΧΕΙΑ

Πέρα από την πλούσια συλλογή βιβλίων, η Βικελαία κατέχει και μια υψίστης ιστορικής σημασίας αρχειακή συλλογή που αποτελείται από:

• Τα πολύτιμα αρχεία της Βενετίας, τα οποία καλύπτουν τη χρονολογική περίοδο 1217-1898. Το σύνολο των χειρογράφων που είναι κρατικά αρχεία, υπερβαίνει τα 4.000.000.

• Το τουρκικό αρχείο. Οι Οθωμανοί το 1669, μετά την πτώση του Χάνδακα, ξεκινούν μια παραγωγή επίσημων εγγράφων για την εδραίωση της νομιμότητας και της κυριαρχίας τους. Η επί 230 χρόνια παραγωγή πράξεων νομιμότητας από τα Ιεροδικεία είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία του Τουρκικού Αρχείου Ηρακλείου. Στους χειρόγραφους κώδικες καταγράφονται στην Τουρκική και αραβική γλώσσα, όλα τα γεγονότα δύομισι μαρτυρικών αιώνων για το νησί της Κρήτης. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο αρχείο θα είχε πάρει το δρόμο της καταστροφής, αν ο Νικόλαος Σταυριανίδης δεν είχε αφιερώσει ολόκληρη τη ζωή του στην προστασία του.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΙΚΕΛΑΙΑΣ

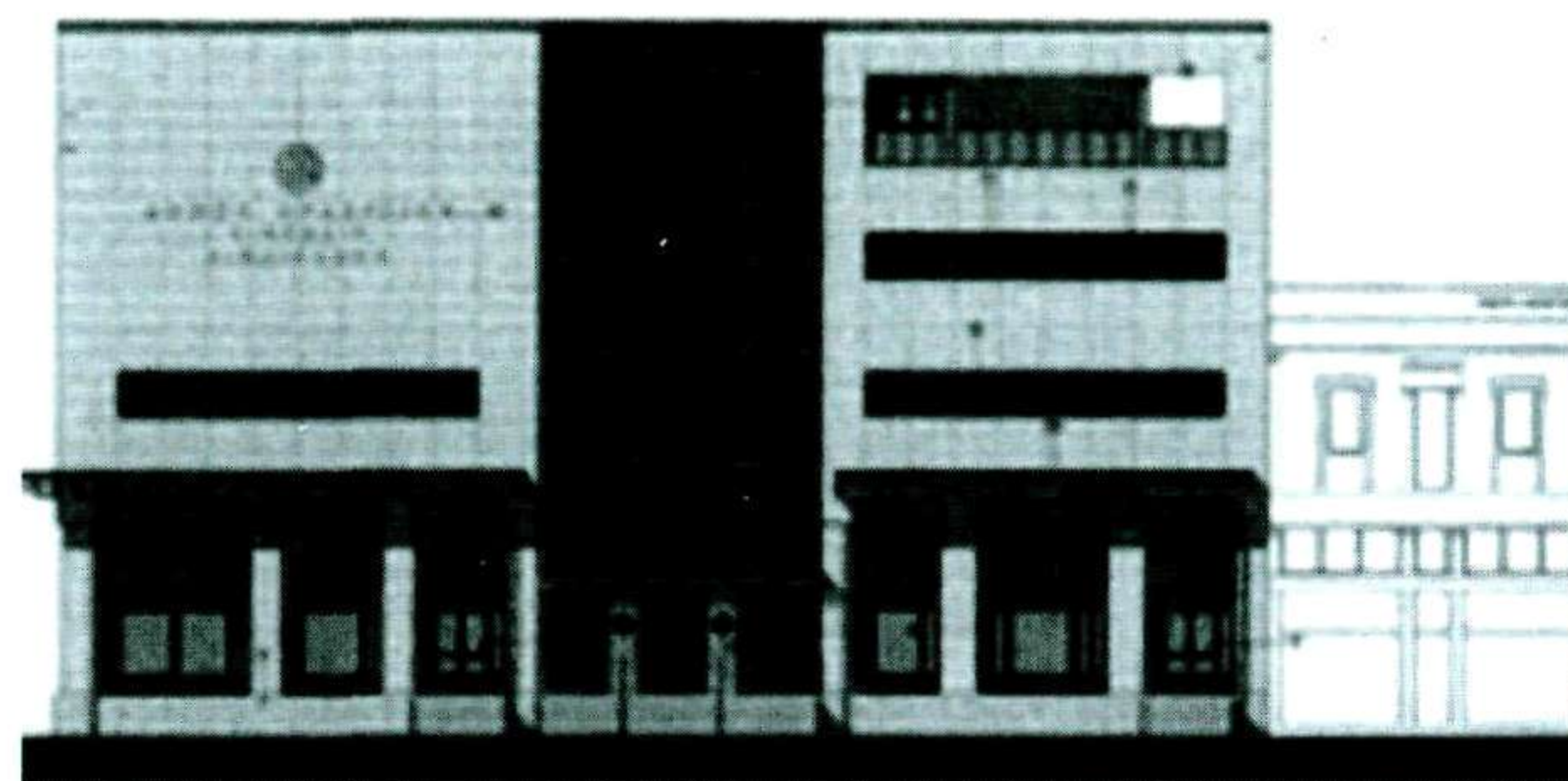
Σήμερα, στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ- Έργο «Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Ιστορικών Εγγράφων»- Υποέργο 3 «Τεκμηρίωση και προβολή αρχειακού υλικού», έχει υλοποιηθεί η ψηφιακή βιβλιοθήκη ιστορικών εγγράφων της Βικελαίας, που αποτελείται από ένα σημαντικό μέρος των παραπάνω αρχειακών συλλογών και περιλαμβάνει το Αρχείο της δημογεροντίας Ηρακλείου, το αρχείο εφημερίδων και περιοδικών της Βικελαίας και το Τουρκικό αρχείο.

ΟΙ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Το τελευταίο διάστημα, το σύνολο της συλλογής της Βικελαίας και τα πολύτιμα αρχεία της, φυλάσσονται σε κούτες σε τρεις διαφορετικούς χώρους στην πόλη του Ηρακλείου. Αυτό οφείλεται σε εργασίες μερικής αναδόμησης του Μεγάρου «Αχτάρικα», το οποίο αποτέλεσε το χώρο φιλοξενίας της Βικελαίας βιβλιοθήκης από το 1932. Στα ισόγεια διαμερίσματα του συγκεκριμένου κτιρίου, πέρασε την ταραγμένη περίοδο του μεσοπολέμου, οπότε και χρησιμοποιήθηκε ως καταφύγιο για τους κατοίκους κατά τους βομβαρδισμούς, το 1943 χρησιμοποιήθηκε ως αποθηκευτικός χώρος σιταριού και προμηθειών, ενώ το 1943 απειλήθηκε από τελειωτικό αφανισμό όταν

στο χώρο του αναγνωστηρίου της εισήλθε μια βόμβα. Η Βικελαία βιβλιοθήκη για μια ακόμη φορά στάθηκε τυχερή, καθώς η συγκεκριμένη βόμβα, δεν υλοποίησε το καταστροφικό της έργο.

Σύμφωνα με τα σχέδια των αρχιτεκτόνων που έχουν αναλάβει τη αναμόρφωση του κτιρίου «Αχτάρικα», η προβλεπόμενη εξωτερική του όψη θα έχει ως εξής:

Με τις αλλαγές που θα γίνουν η βιβλιοθήκη κερδίζει κάποια τετραγωνικά μέτρα βιώσιμου χώρου. Όπως ήδη έχει γράψει η Λίλιαν Δαφερμάκη στο άρθρο της «Έτσι θα είναι τα Αχτάρικα»: «στους υπόγειους χώρους του Αχτάρικα, πρόκειται να φωτιστούν και να αναδειχτούν όλα τα ευρήματα που εντοπίστηκαν ανάμεσα στα οποία και το τμήμα της πύλης Βολτόνε, η ανασκαφή του οποίου θα επεκταθεί και επί της 25ης Αυγούστου, ώστε ο επισκέπτης να έχει μια συνολική εικόνα του μνημείου. Εκεί θα λειτουργήσουν και τα αρχεία της Βικελαίας (τουρκικά κ.α.) σε μια έκταση 315 τ.μ. το εργαστήριο συντήρησης βιβλίων 90 τ.μ. το τμήμα μικροφωτογραφιών 65 τ.μ. Στον ισόγειο χώρο του μνημείου θα υπάρχει μια τεράστια είσοδος υποδοχής και έχουν χωριστεί τρία καταστήματα 150 τ.μ. 130 τ.μ. και 29 που λειτουργούσαν παλαιότερα. Τα καταστήματα αυτά θα διαθέτουν και ημιώροφο, ενώ εξετάζεται το ενδεχόμενο το ένα από αυτά (το μικρότερο) να λειτουργήσει ως παιδική βιβλιοθήκη. Στον πρώτο όροφο του κτιρίου θα αναπτύσσεται η βιβλιοθήκη σε 510 τ.μ. και η καταλογογράφηση 66 τ.μ. ενώ στο δεύτερο όροφο, διαμορφώνεται μια αίθουσα επιφάνειας 206 τ.μ. και χωρητικότητας 170 ατόμων, με υποδοχή και βοηθητικούς χώρους 44 τ.μ. Ακόμα θα λειτουργεί ανεξάρτητη αίθουσα Σεφέρη- Βικέλα 116 τ.μ. ειδική αίθουσα των αρχείων Τζεδάκη- Σπανάκη, 66τ.μ. και γραφείο διοίκησης 52 τ.μ. και τμήμα περιοδικών 23,5 τ.μ. Στον 3ο όροφο θα είναι

το εντευκτήριο 85 τ.μ. και θα υπάρχει χώρος οπτικοακουστικών μέσων 110 τ.μ».

Όπως είναι εμφανές, το ισόγειο δε θα διατεθεί για ικανοποίηση των λειτουργικών αναγκών της βιβλιοθήκης, αλλά για ιδιωτική χρήση. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να αναγνωρισθεί ότι για πρώτη φορά μετά από τόσες δεκαετίες ταλαιπωρίας για τη Βικελαία βιβλιοθήκη, γίνεται μια αξιόλογη προσπάθεια επίλυσης του κτιριακού της. Προσβλέποντας όμως, στην μελλοντική της ανάπτυξη και εξέλιξη δεν μπορεί παρά κάποιος να σκεφτεί, ότι το μέγαρο «Αχτάρικα» θα αποτελέσει μια προσωρινή λύση. Η Βικελαία θα πρέπει κάποια στιγμή να αποκτήσει τον δικό της χώρο, ο οποίος θα εξυπηρετεί δικές τις αποκλειστικά ανάγκες και θα έχει περιθώρια διαμόρφωσης ανάλογα

με τις μελλοντικές της εξελίξεις στο χώρο των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Όταν ο Δημήτριος Βικέλας σκεφτόταν να διαθέσει τη συλλογή του σε κάποια βιβλιοθήκη, αγνόησε τον τόπο καταγωγής του, τη Βέροια. Προτίμησε να εμπιστευτεί τον πνευματικό του θησαυρό στο Ηράκλειο, μια πόλη που εκείνη την περίοδο γνώριζε μεγάλη οικονομική και πολιτιστική άνθιση. Άραγε τι θα σκεφτόταν σήμερα, αν έβλεπε από τη μια την κατάσταση της Βικελαίας, που δεν έχει επιλύσει ακόμη βασικά λειτουργικά της προβλήματα και από την άλλη, την Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βεροίας που αποτελεί υπόδειγμα δημόσιας βιβλιοθήκης, ενώ μπορεί επάξια να σταθεί και δίπλα σε πολλές ευρωπαϊκές λαϊκές βιβλιοθήκες;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **ΑΝΔΡΙΚΑΚΗΣ, Αλέξανδρος**, 2007. «Η είδηση με την οποία άρχισε η μεγάλη περιπέτεια της Βικελαίας» EUROPOLIS EUROPOLIS [online]. Διαθέσιμο από: <http://www.europolis.gr/content/view/241/73/> [Πρόσβαση: 08/02/2008]
2. **Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη**: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Ιστορικών Εγγράφων, 2007. [online]. Διαθέσιμο από: http://www.ics.forth.gr/isl/bdb/bdb_index-gr.html [Πρόσβαση: 08/02/2008]
3. **ΔΑΓΕΡΜΑΚΗ, Λίλιαν**, 2007. Κόντρα και στο δήμο για τη στέγαση της Βικελαίας Βιβλιοθήκης. Πατρίς [online]. Διαθέσιμο από: <http://www.patris.gr/articles/114008/59600> [Πρόσβαση: 06/02/3008]
4. **ΔΑΦΕΡΜΑΚΗ, Λίλιαν**, 2007. Έτσι θα είναι τα Αχτάρικα. EUROPOLIS [online]. Διαθέσιμο από: <http://www.europolis.gr/content/view/326/73/> [Πρόσβαση: 08/02/2008]
5. **Δήμος Ηρακελίου: Βικελαία Βιβλιοθήκη**, 2007. [online]. Διαθέσιμο από: <http://www.heraklion.gr/municipality/library> [Πρόσβαση: 08/02/2008]
6. **ΚΑΡΑΒΕΛΑΚΗ- ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΑΚΗ, Αταλάντη**, 2007. Βικελαία, άξονας πολιτισμού. EUROPOLIS [online]. Διαθέσιμο από: <http://www.europolis.gr/content/view/258/73/> [Πρόσβαση: 08/02/2008]
7. **ΣΕΛΛΑ, Όλγα**, 2007. SOS για τη Βικελαία Βιβλιοθήκη. Καθημερινή. [online]. Διαθέσιμο από: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_22/12/2007_253297 [Πρόσβαση: 04/03/3008]
8. **ΣΠΑΝΑΚΗΣ, Γ. Στέργιος**, 1978. Η Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη και ο Δημιουργός της. Ηράκλειο: Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη.